

"ТРЕЋЕ ДОБА – СЛОБОДНО ДОБА "

Испитивање потреба старих у Граду Крагујевцу

(пилот истраживање)

аутори: Гордана Петронијевић¹, Сандра Ивковић², Сандра Јовановић³

РЕЗИМЕ

Град Крагујевац има развијену мрежу услуга намењених старим особама, која се стално развија и унапређује. Наравно, оправданост развоја тих услуга може се процењивати једино у односу на стварне потребе старих лица, односно тога у којој мери понуђене услуге на њих могу да одговоре. Циљ истраживања које ће бити спроведено је управо да утврди постоји ли усаглашеност у начину на који стара лица процењују своје потребе и начина на који то виде стручна лица, као неко ко учествује у креирању услуга које су њима намењене, као и грађани, као неко на кога су стара лица свакодневно упућена. Потребне и ставови старих лица се испитују кроз области односа према постојећим услугама, мреже подршке, слободног времена и најчешћих проблема. Обим истраживања неће омогућити доношење генералних закључака, али може усмерити даљи стручни и истраживачки рад.

Кључне речи: *стара лица, мрежа услуга, слободно време, истраживање*

¹ Гордана Петронијевић, дипл. социјални радник, спец. за медијацију и породични терапеут, Руководилац Саветовалишта за брак и породицу Центра за социјални рад „Солидарност“, Крагујевац, Е-mail: gordana.petronijevic@gmail.com

² Сандра Ивковић, андрагог, стручни радник социјалног рада Центра за социјални рад „Солидарност“, Крагујевац, Е-mail: s.ivkovic@takovo-osiguranje.rs

³ Сандра Јовановић, психолог, Саветовалиште за брак и породицу Центра за социјални рад „Солидарност“ Крагујевац, Е-mail: sandra.jovanovic.kg@gmail.com

"THIRD AGE – THE AGE OF FREEDOM "

The needs of elderly people in city of Kragujevac

(pilot research)

authors: Гордана Петронијевић¹, Сандра Ивковић², Сандра Јовановић³

ABSTRACT

The city of Kragujevac has well developed network of services for elderly people, which is constantly improved. Of course, the validity for developing these services can be evaluated only by comparing with the real needs of elderly people, the concordance between their needs and what city services has to offer. The aim of this research is to explore that concordance, between the way how elderly people see their needs, and the way that experts do, as someone who takes part in creating services for elderly people, and concordance with citizens opinion, as someone to whom elderly people are in daily touch. Needs and attitudes of elderly people are explored trough following areas: attitudes toward existing services, individual network of support, leisure time and most common problems. Wideness of the research will lead to some general conclusions, but it can direct future researches and work of experts.

Key words: *elderly people, services network, leisure time, research*

¹ Gordana Petronijević, social worker, Family and marriage counseling center of Center for social work „Solidarnost“ Kragujevac, E-mail: *gordana.petronijevic@ gmail.com*

² Sandra Ivković, Expert for adult education, Center for social work „Solidarnost“ Kragujevac, E-mail: *s.ivkovic@takovo-osiguranje.rs*

³ Sandra Jovanović, psychologist, Family and marriage counseling center of Center for social work „Solidarnost“ Kragujevac, E-mail: *sandra.jovanovic.kg@ gmail.com*

УВОД

„Не треба само године додати животу, него и живот годинама“

Мрежа услуга у Граду Крагујевцу

Град Крагујевац је у последњих **10 година** континуирано радио на развоју ванинституционалне заштите старих, децентрализацији, активној партиципацији корисника, реафирмацији положаја старих а са циљем повећања квалитета живота, имајући у виду општи тренд старења становништва и пројекције Републичког завода за статистику, које указују да ће у Србији 2017. године живети 1,8 милиона особа старијих од 65 година и да ће они чинити **25,9% становништва**.

Реформске промене започете су 2002. године кроз пилот пројекат „**Подршка реформи политике заштите старих лица у Републици Србији**“.

Имплементацијом пројекта дошло је до: промена у методологији заштите, формиран су ванинституционални облици заштите, умрежене су институције и организације, примењен је мултидисциплинарни, социоздравствени и холистички приступ.

У Крагујевцу је **24. априла 2002. године** потписана **Конвенција** о организовању **Службе за интегрисану негу и помоћ старим лицима**.

Одлуком о правима у социјалној заштити града Крагујевца («Службени лист Града Крагујевца» број: 2/2006,7/07 и 5/08) **прописано је право на помоћ у кући и право на дневни боравак за старе** као иновативна права у систему социјалне заштите града Крагујевца.

Дневни центар за старе отворен је 2003. године при Геронтолошком центру.

Одбор за заштиру старих чија је основна улога планирање, реализација, мониторинг и евалуација услуга за старе формиран је 2007.године.

У оквиру Програма „Подршке реформи политике заштите старих лица у Републици Србији - II фаза“, почев од јула 2007. године, Служба за интегрисану негу и помоћ старим лицима учествује у пилот пројекту **Институционалне акредитације социјалних и здравствених услуга за стара лица**. Сечена искуства из процеса акредитације мреже социоздравствених служби у Крагујевцу су драгоцене. Јединица за мониторинг и евалуацију је проценила да је Служба у раду достигла одређени ниво развијености квалитета у пружању услуга, који је оцењен као „Добри услови, добар квалитет“.Ово је **ПРВА АКРЕДИТАЦИЈА** ванинституционалних услуга за старе у социјалној заштити на нивоу Републике Србије.

Под покровитељством Града Крагујевца НВО "Сунце" организује **Фестивал стваралаштва старих** уз помоћ и ангажовање осталих установа и служби из мреже. **Четврти фестивал Стваралаштва старих**, октобра ове године, окупио је од 2000 до 3000 учесника, чиме се подстиче повећање социјалне укључености старих, превенција ризика и унапређење квалитета живота.

Град данас има развијену мрежу институција и служби за заштиту старих¹.

¹Преузето из Стратегије развоја социјалне заштите Града Крагујевца

Кроз функционисање мреже, обезбеђен је читав низ услуга старим лицима, које до тада нису постојале или су биле делимичне и повремене.

Старија лица у Крагујевцу сада имају на располагању:

- Остваривање права из социјалне заштите,
- Услуге Саветовалишта за старе при ЦСР,
- Институционалног збрињавања свих категорија старих
- Дневно збрињавање полузависних особа,
- Физикална терапија у кући,
- Социјална рехабилитација
- Лечење у кући
- Помоћ старима који живе сами у обављању активности свакодневног живота,
- Нега старих хронично оболелих у кући,
- Физикална терапија дневно збринутих,
- Социјална интеграција старих независних од туђе неге и помоћи

Обухват лица услугама које финансира Град и средства приказани су у табели:

Табела бр. 1;Преглед услуга и износ средстава из буџета Града финансираних у 2008. годину (преузето из Стратегије развоја социјалне заштите Града Крагујевца)

УСЛУГЕ	Број корисника	Износ средстава
Служба за интегрисану негу и помоћ у кући	416	12.632.556
Дневни боравак за старе	19	3.080.184
Превоз лица старијих од 70 година	9765	40.000.000
Једнократна новчана помоћ за: - лечење - основне животне потребе	779	2.500.000
Трошкови сахране материјално необезбеђених лица	29	794.134
Социјално становање	17	1.028236
Фестивал стваралаштва старих	2500	225.000
Суфинансирање програма удружења и других организација	/	1.500.000
Народна кухиња	90	1.187.459

Истраживања потреба старих

Истраживање потреба старих је значајно због раста броја старих, промена у породици и породичним односима, како би се уочиле различитости у култури, традицији и њиховим индивидуалним очекивањима и потребама. То је један од начина на који се обезбеђује активна партиципација старих.

Основни циљ овог истраживања је да испита усаглашеност између потреба старих и начина на који те потребе препознају стручњаци и грађани. Постојање те усаглашености је важно за планирање и развијање услуга које ће на најбољи начин одговорити на потребе старих, односно сензибилисање заједнице за подршку и помоћ старима. Пажњу смо усмерили и на испитивање слободног времена као потребу која је директно повезана са друштвено економским оклоностима .

Слободно време је неминовни и свакодневни део живота сваког човека, без обзира да ли се ради о млађој или старијој особи, особи која ће пасивно проводити слободно време или ће га искористити за забаву, рекреацију или развој личности. Сама помисао на слободно време увек је праћена позитивном конотацијом, доживљај среће је неизоставан. Чак је и Аристотел „ филозоф среће “ писао да „активности слободног времена пружају уживање, срећу и блажен живот “.

У раду смо прихватили виђење Н.К.Радић (1992) да **„садржај слободног времена су активности којима се човек бави у њему “**, а слободно време одређујемо као **„ време у коме човек има највише могућности да буде оно што јесте, да би се одморио, разонодио и развијао “** (Ненадић, 1997) без обзира на старосну доб.

На слободно време старијих гледамо, као на **„ неограничени простор у коме стара особа може на најсвеобухватнији начин да задовољи све своје потребе....., да су**

„ остали “ потенцијали из претходних узрасних периода који захтевају да буду искоришћени “ (Н.К.Радић 1992) што је прави пут до самоактуализације личности.

Испитујући потребе старих, тешкоће са којима се суочавају, на кога се ослањају, садржај њиховог слободног времена и задовољство истим, покушаћемо да направимо компарацију са актуелним истраживањима код нас и у суседним земљама.

- У истраживању Здравственог центра Крушевац (Вукадиновић, 2008.), показало се да се стари људи тешко сналазе око обавештавања о радном времену доктора, често зависе од млађих укућана и читавог низа организационих фактора..
- У истраживању Облика ванинституционалне социјалне заштите старих у Србији Геронтолошког друштва Србије (Пешин, 2009.), показало се да је развој услуге помоћи и неге у кући најефикаснији облик заштите старих.
- Истраживање групе за социологију Филозофског факултета у Загребу (Хавелка, 2010.), показало је да људи користе своје слободно време према својим могућностима, способностима и да норме понашања детерминишу и начин провођења слободног времена.
- Истраживање групе за андрагогију Филозофског факултета у Београду (Качавенда,1992.), показало је да је слободно време друштвено условљено и да ће будуће друштво бити друштво доколице.
- Истраживање потреба старијих особа за мрежом услуга у локалној заједници Високе здравствене школе у Загребу (Хавелка, 2010.), показало је да постоји повезаност између традиционално прихваћених вредности са различитим видовима мреже услуга у локалној заједници.

ЕМПИРИЈСКИ ДЕО

Циљ истраживања

Основни циљ овог истраживања је да испита усаглашеност између потреба старих и начина на који те потребе препознају стручњаци и грађани.

Области истраживања су: информисаност о постојећим услугама, мреже подршке у обављању свакодневних активности и здравствене заштите, проблеми са којима се најчешће сусрећу (свакодневне активности, здравље и соц. заштита) и слободно време.

Узорак

Укупни узорак чини **172 испитаника**. У складу са циљем истраживања, у укупном узорку имају удела старе особе, стручњаци и грађани. Узорак нема карактеристике репрезентативног.

Истраживањем је обухваћено **86 старих особа**, 54 женског и 30 мушког пола (за 2 испитаника недостаје податак о полу). Просечан узраст старих особа је **72 године** (распон од 58 до 90 година). Највећи број испитаника живе сами (40.7%) или са једним чланом породице (31.4%). У односу на брачни статус, узорак је неуједначенији, 40 испитаника су удовице или удовци, 31 испитаник је у брачној заједници, 10 их је разведено, док 2 никада нису склапали брак. У односу на материјални статус, већина има примања која су за потребе истраживања означена као просечна, од 15.000 до 30.000 динара (62.8%), мањи број има примања која су означена као ниска (18.6%), испод 15.000 динара и један број испитаника (9.3%) чији приходи прелазе 30.000, означени су као група са вишим примањима. Што се тиче стручне спреме, већина испитаника је завршило средњу школу (45.3%), нешто мањи број високу или вишу (26.7%), док је један број старих без формалног образовања (8.1%).

Узорак чине испитаници, корисници различитих услуга намењених старима, али и стари који нису корисници ни једне од услуга. Структура испитаника у односу на критеријум коришћења услуга је представљена у табели.

Табела бр.2: Структура старих у односу на критеријум коришћења услуга

УСЛУГЕ	Геронтолошки центар	Дневни центар	Служба за интегрисану негу и помоћ старима у кући	Црвени крст "Добар дан, како сте?"	Помоћ у кући "Срце на длану"	Клуб пензионера	Нису корисници услуга
БРОЈ ИСПИТАНИКА	9	3	11	9	3	8	43

Група стручњака обухвата представнике свих установа, радних тела и организација у Крагујевцу која се баве питањима старих. Чини је 63 испитаника, различитог пола, образовања и улоге у систему подршке намењеној старима. Структура стручњака у односу на критеријум радног места рада је приказана је у табели.

Табела бр. 3: Структура стручњака у односу на критеријум места рада

Установа Служба Организација	ГЦ	Дневни центар	Служба за интегрисану негу и помоћ старима у кући	Црвени крст	Помоћ у кући "Срце на длану"	ЦСР КГ	НВО "Викторија "Сунце"	Град. управа	Завод за збрињавање одраслих "Мале Пчелице"
БРОЈ ИСПИТАНИКА	4	3	8	12	1	9	11	3	10

Узорак грађана чини 23 испитаника који нису одабирани по неком посебном критеријуму, обзиром да потребе истраживања то нису захтевале. Испитаници су уједначени по полу, узраста су од 26 до 63 године. У односу на ниво образовања, већина испитаника је вишег или високог образовања, нешто мање од половине испитаника је средњошколског образовања.

Инструменти

За потребе истраживања креиран је упитник који је намењен стручњацима и грађанима. Њиме су обухваћене области свакодневних активности старих, здравствене заштите старих, одржавања животног простора, материјалних тешкоћа и социјалне заштите старих. У оквиру сваке од ових области испитује се:

- мишљење стручњака о најчешћим проблемима са којима се стари суочавају кроз питања отвореног типа

- мишљење о доступности мрежи подршке у случају потешкоћа у некој од наведених области, кроз питања која подразумевају рангирање неколико елемената мреже подршке (породица, пријатељи, комшије, елементи система соц.застите, нво, удружења грађана...)

Упитником се испитује и упознатост стручњака са различитим услугама у локалној заједници намењеним старима кроз питања отвореног типа.

Посебан део упитника намењен је испитивању мишљења стручњака о начинима на које стари проводе слободно време, односно начинима на које се оно може унапредити.

За потребе испитивања старих, креиран је формулар за структурирани интервју, који је обухватао исте области као и упитник намењен стручњацима и грађанима.

Поступак

Подаци су скупљени у току октобра 2010. године. Испитивање старих је спровођно индивидуално и анонимно. У већини случајева имало је карактер структурираног интервјуа, док је један број старих самостално попунио упитник, обзиром да нису постојали услови за спровођење интервјуа. Корисници различитих услуга су претходно контактирани од стране пружаоца услуга и пристали су на анкетавање. Испитивање стручњака и грађана подразумевало је њихово самостално попуњавање упитника. При прикупљању података од стручњака, вођено је рачуна о томе да у узорку буду заступљени сви они који се баве питањима старих.

Метод анализе података

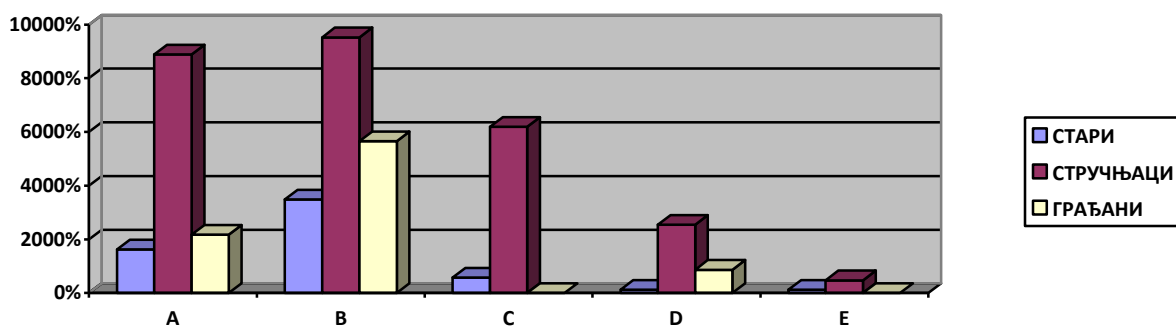
Подаци су обрађени у програму Статистика 7. У складу са природом података и самог истраживања, за обраду података коришћена је анализа фреквенци.

РЕЗУЛТАТИ

Информисаност о услугама

Анализом одговора испитаника који указују на њихову упознатост са различитим услугама намењеним старима у локалној средини, добијени су подаци који су приказани у следећим графицима:

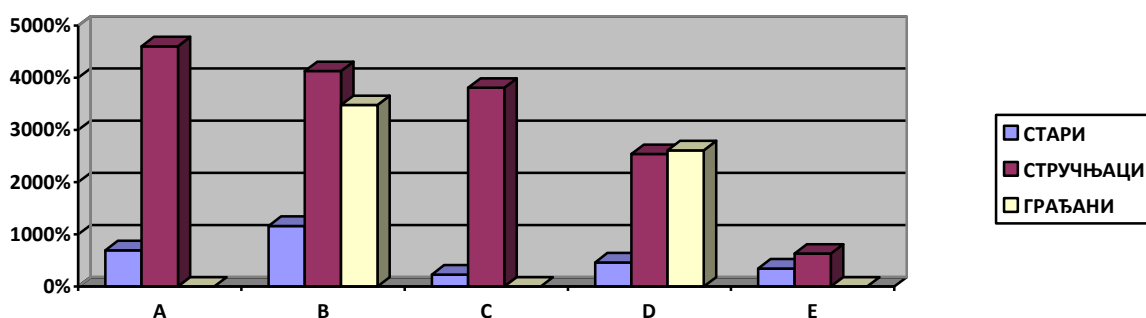
График бр:1

А- Геронтолошки центар; Б- Служба за интегрисану негу и помоћи старима; Ц- Дневни центар;
Д- Кућно лечење; Е- Одбор за заштиту старих;

Боља информисаност стручњака у односу на остале групе испитаника уочљива је у односу на све услуге које су приказане, иако се показало да су лоше информисани о услугама Кућног лечења. О постојању Одбора за заштиту старих, као посебног организационог тела града, информисан је мали број стручњака (испод 20%). У односу на услуге које припадају систему социјалне заштите и о Одбору за заштиту старих, стари су у већини случајева мање информисани него грађани, којима те услуге нису ни намењене. Њихова информисаност је ниска, не прелази 40%.

График бр.2

А- Црвени крст “Добар дан, како сте?”; Б- Клуб пензионера; Ц- НВО;
Д- Удружење пензионера; Е- Агенција “Срце на длану”;

Информисаност свих група испитаника у односу на услуге намењене старима, а које припадају невладином сектору, удружењима грађана и приватним агенцијама не прелази 50%. Старе особе су и у овом случају у категорији најмање информисаних (информисаност не прелази 10% узорка). О удружењима грађана (Удружењу пензионера и Клубовима пензионера) грађани су информисанији од оних којима су она намењена, од старих особа.

У односу на услугу који сматрају најпотребнијом за своје свакодневно функционисање, највећи број старих се није изјаснило (58.14%). Старе особе, који су се по овом питању изјасниле, показују неусаглашеност у одговорима. Одговори су углавном повезани са услугама чији су корисници, тако да одговори у складу са тим варирају. У избору најпотребније услуге постоји слагање међу групама. Највећи проценат старих, стручњака и грађана као најпотребнију услугу издваја Службу интегрисане неге и помоћи у кући. Проценту су приказани у табели.

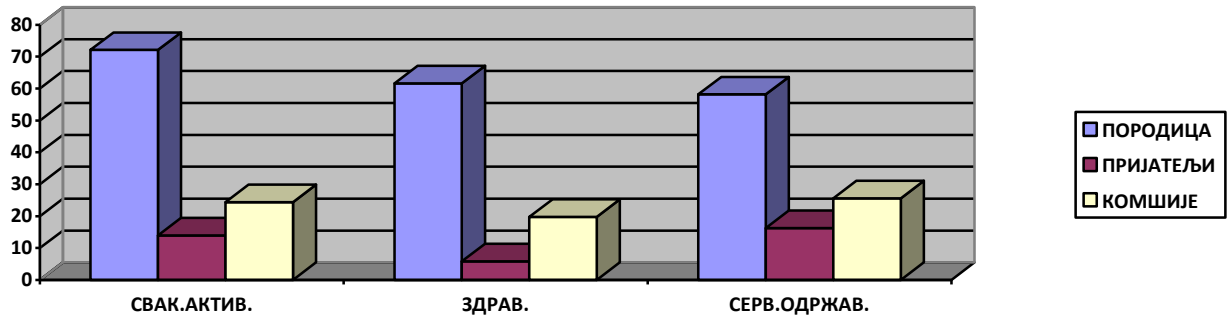
Табела бр.4; *Избор Службе интегрисане неге и помоћи старима као најпотребније за свакодневно функционисање старих*

	СТАРИ	СТРУЧЊАЦИ	ГРАЂАНИ
% УЗОРКА	20.93%	57.14%	43.48%

Мрежа подршке

Мрежа подршке старима испитивана је кроз области подршке у обављању свакодневних активности (припрема, набавка намирница, одржавање личне хигијене, хигијене простора, куповина) подршке око бриге о здрављу (заказивање прегледа, одлазак код лекара, узимање терапије, куповина лекова) и сервисно одржавање куће (у смислу већих поправки). Већина испитаника све ове задатке испуњава самостално, тако да се резултати односе на испитанике којима је подршка потребна. У свим наведеним аспектима, као најјачи стуб подршке издваја се породица (чланови уже и шире породице).

График бр.3:

Породицу чак 72.09% испитаника доживљава као ослонац у обављању свакодневних активности (ставља је на прво или друго место приликом рангирања), а као најзначајнију види њену подршку и у осталим испитиваним областима. Ови резултати су у складу са тим да је 63.95% испитаника задовољно подршком своје породице. Подршка комшија је један од прва два избора мањег броја испитаника, док се пријатељи ређе виде као један од првих елемената подршке.

Услуге система социјалне заштите, удружења грађана и друге организоване видове подршке старима највећи број старих не препознаје као ослонац у областима обављања свакодневних активности, бриге о здрављу и сервисног одржавања куће, око 79%. Они који ове видове подршке препознају су углавном испитаници који су већ корисници неке од тих услуга.

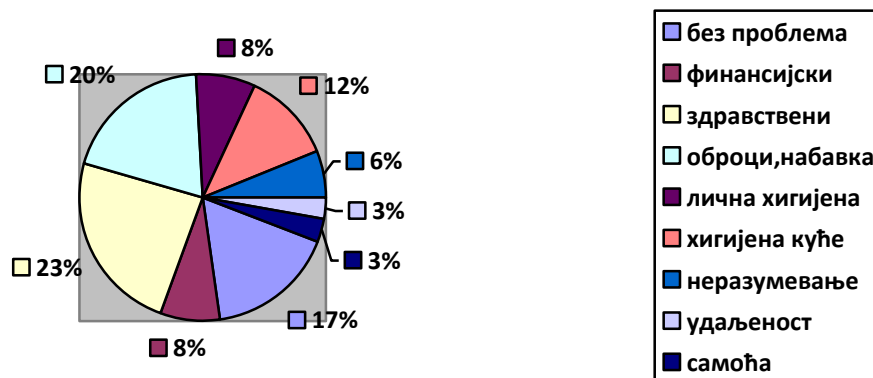
Мишљење стручњака и грађана у односу на мрежу подршке старима у испитиваним областима је усаглашено. Велики број стручњака (92.1%) и грађана (86.96%) препознаје породицу као најважнији стуб подршке старима у обављању свакодневних активности.

Потешкоће са којима се сусрећу

Потешкоће старих испитиване су у областима свакодневног функционисања, обезбеђивања здравствене и социјалне заштите.

Резултати добијени на основу одговора старих, у области свакодневног функционисања приказани су у графику:

График бр.4;

Проблеми са којима се стари суочавају нису униформни. Највеће слагање постоји око потешкоћа везаних за здравствено стање, као потешкоћа везаних за набавку намирница и припрему оброка, куповину.

Мишљења стручњака и грађана се такође веома разликују унутар својих група. Највећи број стручњака издваја сличне потешкоће као и стари, финансијске (22.22%), набавка, припрема намирница, куповина (14.3%), одржавање хигијене куће (14.3%) и здравствене проблеме (12.71%). Грађани највећи степен слагања постижу око здравствених потешкоћа, 30.43%.

У односу на потешкоће са којима се сусрећу у области остваривања права из области здравствене заштите, старе особе показују већи степен слагања, подаци су униформнији.

График бр.5;

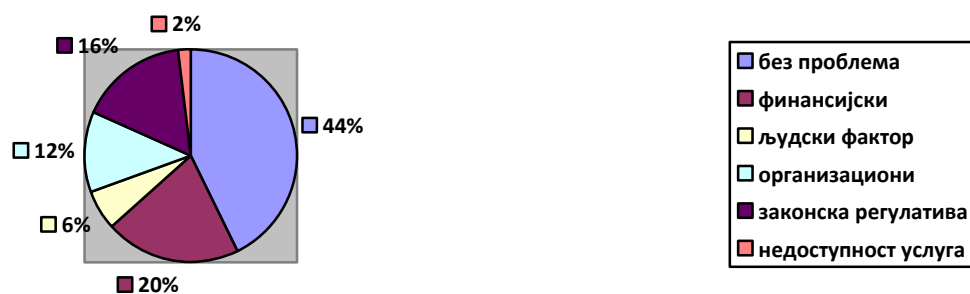
Највећи број старих истиче организационе проблеме, односно проблеме који се тичу саме организације рада здравствених установа и радника (дуго чекање, проблеми око заказивања, компликованост доласка до специјалистичких упута и сл.). Као проблем великом броју испитаника појављују се и финансије, у смислу плаћања партиципација, једног броја прегледа, лекова и сл.

Стручњаци проблем око остваривања здравствене заштите старих виде првенствено као проблем организационе природе (39.68%), затим финансијске (42.86%), а препознају као важном и потребу за подршком при одласку код лекара (28.57%). Као препознат, али не тако значајан фактор помиње се неинформисаност и неедукованост за узимање терапије. Грађани као најистакнутије такође препознају организационе (47.8%) и финансијске проблеме (30.43%).

Међу испитаницима који припадају категорији старих 38% нису корисници услуга социјалне заштите.

Резултати везани за проблеме са којима се стари, као корисници сусрећу у области социјалне заштите представљени су на графику:

График бр.6;

Корисници у 44% случајева извештавају да немају проблема у остваривању својих права. Као значајан проблем стари издвајају финансијски фактор, у смислу ниских материјалних давања и њихове нередовности, као и незадовољство законском регулативом (високи критеријуми за остваривање права). Стручњаци су мишљења да је главни проблем у области социјалне заштите финансијске природе, у смислу ниских материјалних давања угроженима (38.09%). Одговори грађана нису униформни. У први

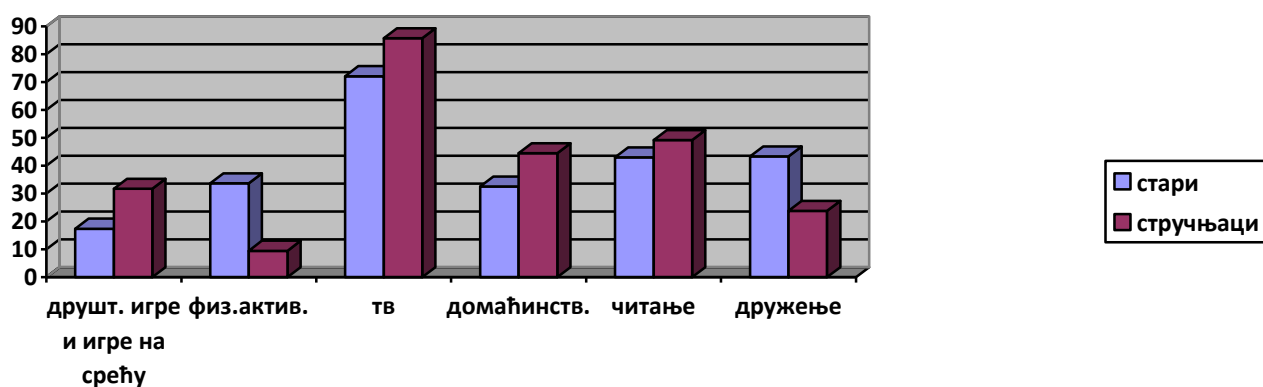
план истичу проблем организационе природе (21.74%), а затим проблеме везане за законску регулативу (17.39%) и недовољну информисаност (17.39%).

Слободно време

Највећи број старих је задовољно квалитетом свог слободног времена (67.44%) и нема идеју о томе како би тај квалитет могао унапредити, односно чија му је подршка у томе потребна (51.16%).

Активности којима се баве су различите, у складу са индивидуалним потребама и могућностима. Преглед најчешћих активности дат је у следећем графику:

График бр.7:

Као активност коју старе особе најчешће упражњавају (стављају на једно од прва три места при рангирању) издваја се гледање телевизије и слушање радија. Испитаници велики број активности које су биле понуђене у упитнику не упражњавају: 93.0% старих уопште не користи рачунар, 87.21% се не бави политиком, 86.05% не иду на курсеве, не читају садржаје едукативног карактера. Физичком активношћу се не бави 41.86% испитаних старих, 45.35% не упражњава креативно-рекреативне активности везане за домаћинство, док 32.56% не чита.

Из графика је видљиво да је тренд процена стучњака о слободновременским активностима старих усклађен са подацима добијеним од старих особа.

Обзиром на то да више од половине испитаника нема идеју о томе како је могуће унапредити квалитет слободног времена, предлози о побољшању квалитета већином потичу од стручњака. Потребе старих у аспекту слободног времена су класификоване, а кроз истраживање су добијени и фактори промене који могу довести до задовољења тих потреба. Резултати су приказани у табелама.

Табела бр.5; Потребе старих у унапређењу слободновременских активности

ПОТРЕБЕ

1.	Унапређење квалитета рада клубова старих формирање нових
2.	Развијање волонтерских сервиса који посећују старе ради дружења и помоћи
3.	Развијање сервиса за прање и пеглање
4.	Доступност услуга
5.	Физичке активности у складу са могућностима
6.	Физикално-здравствене активности
7.	Креативно стваралачке активности
8.	Организовање путовања, излета, дружења и забава
9.	Професионално едукативне, потреба за информисаношћу,културним манифестацијама...

Табела бр.6; Фактори промене за садржајније слободно време старих

ФАКТОРИ ПРОМЕНЕ

1.	Већа информисаност
2.	Финансијска средства
3.	Развијање и финансирање волонтерских сервиса
4.	Уклањање архитектонских баријера и обезбеђивање превоза
5.	Развијање специјализованих услуга
6.	Подршка садржајима који подстичу активацију старих (фестивал старих)
7.	Веће разумевање и пажња у оквиру породице и локалне заједнице
8.	Побољшати доступност услугама

ДИСКУСИЈА

Резултати добијени у истраживању не могу се интерпретирати као значајни за читаву популацију старих, односно стручњака који се њима баве, обзиром да истраживање није изведено на репрезентативном узорку и да има карактеристике пилот истраживања. Добијени подаци су информативни и могу да дају основ за извођење закључака о тенденцијама ка којима се потребе старих крећу, односно да дају грубу процену о њима доступним мрежама подршке и проблемима са којима се сусрећу. Ови резултати се могу користити за стварање слике о усаглашености мишљења стручњака и ставова и потреба старих особа, која може дати добру основу за нека наредна истраживања, која ће имати за циљ доношење генералних закључака.

У области информисаности о услугама, уочава се велика неусаглашеност између старих, грађана и стручњака. Информисаност стручњака је генерално добра, иако је информисаност о услугама у невладином сектору нешто нижа од оних које се финансирају из буџета. Информисаност старих о услугама које постоје у граду је ниска, чак је нижа и од информисаности грађана, којима те услуге нису намењене. Они су углавном упознати само са оним услугама чији су директни корисници. Добијени резултат је усклађен са проблемом који је идентификован у Стратегији развоја социјалне заштите града Крагујевца, као недовољна информисаност старих у социјалној заштити. Неинформисаност се обично повезује са социјално угроженим групама и сеоским срединама, а у овом истраживању се показала као значајан фактор и у градској средини.

Служба за интегрисану неку и помоћ старима је идентификована као најпотребнија у свакодневном функционисању старих, од стране свих испитаних група. Ова служба је препозната као значајна и у истраживању Геронтолошког друштва Србије (Пешин, 2009.), као најефикаснији превентивни облик заштите.

Податак да свакодневне активности, бригу о здрављу и сервисно одржавање куће један број испитаника обавља ослањајући се првенствено на своје ресурсе говори о тенденцији старих да активно користе све своје капацитете. Мреже подршке су у сваком случају веома значајне. Породица се показала као најбитнији ослонац у свим испитиваним аспектима, и препозната је од стране свих група испитаника. Овај резултат је у складу са нашим традиционалним вредностима и вероватно их осликава.

Потешкоће у областима свакодневног функционисања, здравствене и социјалне заштите се, у различитим процентима, везују за недостатак финансија (ниске примања). У области здравствене заштите као значаја издваја се и проблем унутрашње организације здравствених установа, што је у складу и са резултатима истраживања Здравственог центра Крушевац (Вукадиновић, 2008.). Овај податак говори о оправданости увођења специјализованих здравствених услуга за старе, што је и препознато као важно од стране једног броја стручњака у истраживању.

Подаци показују да је систем социјалне заштите генерално добро прилагођен потребама старих, обзиром да велики број корисника извештава да се у овом аспекту не сусреће са проблемима.

У аспекту слободног времена, највећи број испитаника извештава да је задовољно његовим квалитетом. Утисак испитивача је да је овај податак првенствено резултат пасивности старих и њиховог уверења да се у том аспекту ништа не може променити, него квалитета слободног времена. Ове карактеристике старих су вероватно утицале и на то да велики број њих нема идеју како би унапредили квалитет слободног времена. Искуство стручњака препознаје ове карактеристике старих и сматра да старима треба понудити организоване садржаје, јер их они накнадно процењују као корисне.

Најчешћа активност старих у слободном времену је гледање телевизије. Једино у односу на ову активност је постигнута сагласност више од половине испитаника, што указује да је она најсвеобухватнија и да је потребно искористити могућности њене примене. У том смислу, важно презентовати резултате уредницима телевизијских

програма, како би одређене садржаје прилагодили потребама старих. На овај начин, може се утицати и на информисаност старих, која је препозната као недовољна.

На основу свих добијених податак може се закључити да постоји добра усаглашеност између потреба старих и начина на које их препознају стручњаци.

ЗАКЉУЧАК

У области заштите старих лица у Крагујевцу постоји усаглашеност између потреба старих и начина на које их препознају стручњаци, што говори да се реформски циљеви остварују. Правци деловања требало би да обухвате даљи развој мрежа услуга, повећање информисаности и активну партиципацију старих са циљем повећања квалитета живота.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вукадиновић, Н., (2008), *Задовољство старих радом Службе опште медицине*, Медицинска пракса, Крушевац
2. Качавенда-Радић, Н., (1992), *Рефлексије (о/и) слободног времена*, Институт за педагогију и андрагогију, Београд
3. Нанадић, М., (1997), *Нови дух образовања*, Просвета, Београд
4. Пешин, Ћ., (2009), *Облици ванинституционалне заштите старих у Србији у XX веку*, Геронтологија, вол. 36., бр.1, стр, 228-237
5. Педагошка енциклопедија, 2, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1989.
6. Стратегија развоја социјалне заштите Града Крагујевца 2010 - 2013, Службени лист Града Крагујевца број 41/2009.
7. Хавелка. М., (2010), *Потребе старијих особа за џјеловитим услугама скрби у локалној заједници*, Висока здравствена школа, Загреб